

УДК 911.3

Євгенія Телебенєва

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА МІСЦЕ ПРОМИСЛОВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В НІЙ

В роботі розглянуто загальну структуру економіки України та визначено місце промисловості Харківського регіону в ній. Побудована картосхема України щодо обсягів реалізації промислової продукції по регіонах. Показана питома вага Харківського регіону в загальному обсязі реалізованої промислової продукції по Україні. Визначені загальні положення щодо розвитку промисловості Харківського регіону та його місце у економічному розвитку країни. Розглянуті проблеми та перспективи розвитку як Харківського регіону так і країни в цілому. Обґрунтовано висновки щодо актуальності даного питання та подальших досліджень у майбутньому.

Ключові слова: економіка, структура економіки, економіка України, Харківський регіон, реалізація промислової продукції.

Евгения Телебенева. ОБЩАЯ СТРУКТУРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ И МЕСТО ПРОМЫШЛЕННОСТИ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ В НЕЙ. В работе рассмотрена общая структура экономики Украины и определено место промышленности Харьковского региона в ней. Составлена картосхема Украины по объемам реализации промышленной продукции по регионам. Показан удельный вес Харьковского региона в общем объеме реализованной промышленной продукции по Украине. Определены общие положения по развитию промышленности Харьковского региона и его место в экономическом развитии страны. Рассмотрены проблемы и перспективы развития как Харьковского региона так и страны в целом. Обоснованы выводы об актуальности данного вопроса и дальнейших исследований в будущем.

Ключевые слова: экономика, структура экономики, экономика Украины, Харьковский регион, реализация промышленной продукции.

Evgeniya Telebeneva. GENERAL ECONOMIC STRUCTURE OF UKRAINE AND PLACE OF INDUSTRY KHARKIV REGION IN IT. We consider the general structure of the economy of Ukraine and the place of industry in Kharkiv region in it. Building Maps of Ukraine concerning the volume of industrial production in the regions. Shown that the proportion of the Kharkiv region in the total volume of industrial production in Ukraine. The general provisions for the industrial development of the Kharkov region and its role in economic development. Considered problems and development prospects as the Kharkov region and the country as a whole. Substantiated conclusions about the relevance of this issue and further research in the future.

Keywords: economy, the structure of the economy, the economy of Ukraine, Kharkiv region, the implementation of industrial products.

Актуальність дослідження. Економіка – це система суспільного відтворення, що історично склалася у межах окремої країни. Структуру економіки країни чи регіону звичайно характеризують за складом та співвідношенням основних сфер, галузей та видів господарської діяльності [4].

За соціально-економічним рівнем розвитку регіони України істотно відрізняються один від одного. Харківська область відрізняється високим рівнем економічного розвитку серед інших регіонів країни. У нових умовах модернізації економічного, суспільного і культурного життя Харківщина прагне зберегти свій унікальний потенціал, здобути нову якість регіональної ідентичності з урахуванням історичних традицій і глобальних світових тенденцій [1,3].

Незважаючи на віддаленість Харківського регіону від центру країни, сприятливі кліматичні умови, багаті природні ресурси, а також зручне географічне розташування на перехресті доріг Східної Європи дають області переваги для міжнародної торгівлі. Тут зосередилася величезна частина економічного потенціалу країни. У регіоні працюють підприємства майже всіх галузей промисловості, включаючи і провідні в Україні машинобудівну, приладобудівну, паливно-енергетичну й електротехнічну, а також сільськогосподарську та переробну. Добре розвинута і різноманітна інфраструктура, що підсилює соціально-економічний розвиток регіону [11].

Аналіз попередніх досліджень. Становлення економічного розвитку, трансформації

господарства, промисловості та її окремих галузей, а також удосконалення, розміщення і територіальні особливості промислового виробництва – були і залишаються в центрі уваги фахівців багатьох наук. Вивченням цього питання з позиції суспільно-географії зокрема проблем економіки та промисловості регіонів і України в цілому, займаються зокрема Ішук С.І., Ковалевський В.В., Чернюк Л.Г., Стеченко Д.М., Підгрушний Г.П., Гладкий О.В., Голіков А.П. та ін.

Метою дослідження є розкриття загальної структури економіки України та визначення місця промисловості Харківської області в ній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структура економіки — це співвідношення між сферами виробництва, яке виражає господарські пропорції та стан суспільного поділу праці. Вона являє собою сукупність стійких зв'язків між елементами системи, що забезпечують її цілісність і totoжність, тобто збереження основних властивостей при різких зовнішніх і внутрішніх змінах [4].

Структуру економіки можна розглядати у вузькому і широкому значенні. У вузькому значенні — це комплекс галузей з виробництва товарів і послуг з відповідними технологічними і міжгалузевими зв'язками. В широкому розумінні це поняття охоплює не тільки пропорції виробництва, а й форми його організації та управління, механізм державного ринкового регулювання [4].

Економіка України займає 39-те місце в світі за розміром ВВП який у 2012 році склав 340,7 млрд. дол. Структура економіки України характеризується рядом особливостей. Так, для неї характерна низька

частка галузей сфери послуг (у тому числі побутових, фінансових) і висока частка промисловості. На промисловість в Україні припадає 32 % із загальної структури економіки України.

Промисловість України історично орієнтована на розвиток чорної металургії (на базі родовищ кам'яного вугілля і залізної руди в Донбасі і Придні-

пров'ї). Розвиваються також й інші галузі, такі як машинобудування, хімічна, легка промисловість. Велику питому вагу має чорна металургія, яка, з одного боку, формує значну частку експорту, а з іншого – є великим споживачем дорогих паливних ресурсів і одним з основних джерел погіршення екологічної ситуації на півдні України.

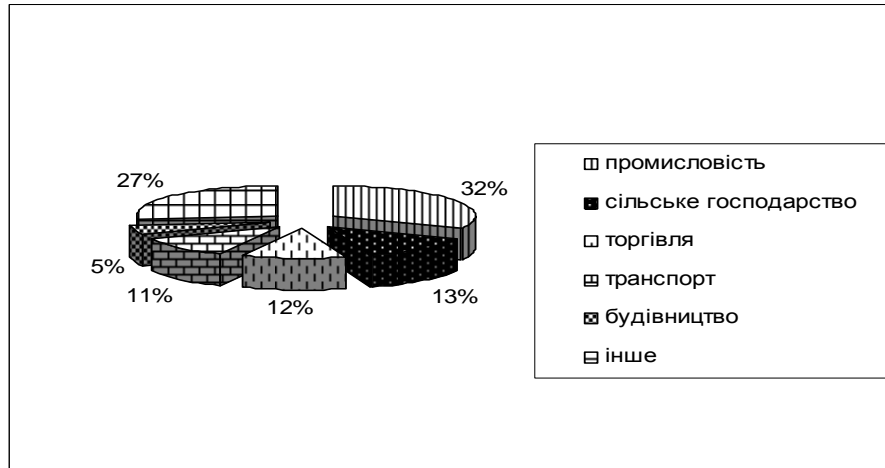

Рис. 1. Структура економіки України (побудовано автором за даними [8, 12])

номінальний ВВП країни становить 176,2 млрд дол. (2012 р.), ВВП на душу населення дорівнює 7600 дол. (2012 р.). Зростання ВВП в 2012 році склало 0,2%. Державний борг України на 31 грудня 2012 становив 49,9 млрд дол. (28,1% від ВВП 2012 року).

Харківський регіон є великим промисловим центром України, в якому представлені практично всі види економічної діяльності. В області знахо-

диться більше 800 промислових підприємств, на яких у 2012 році працювало 178,3 тис. людей. За обсягом реалізованої промислової продукції регіон займає одне з провідних місць серед областей України. У 2012 році його частка склала 5,4%. За цим показником область займає 7 місце після Донецької (20%), Дніпропетровської (18,4%), Київської (8,2%), Луганської (7,3%), Запорізької (7%), та Полтавської (5,8%) областей [8].

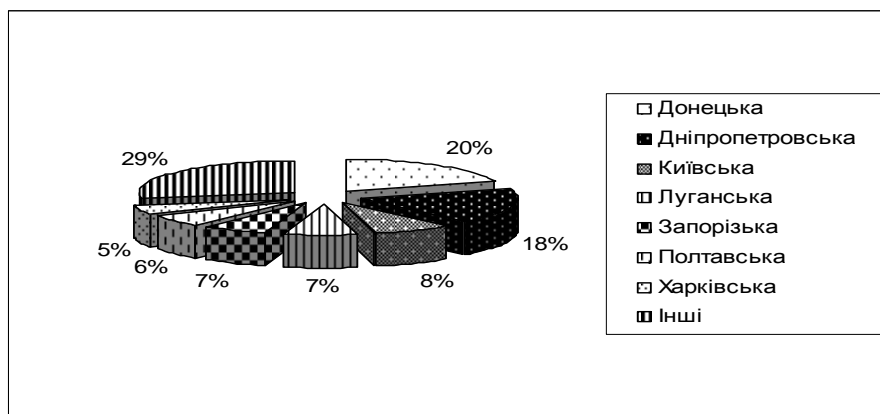

Рис. 2. Обсяги реалізованої промислової продукції у розрізі провідних регіонів України, % (побудовано автором за даними [2,8])

На картосхемі (рис. 3) ми можемо бачити лідируючі області за обсягом реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у відпускних цінах підприємств (без ПДВта акцизу), млн.грн.). Це такі, як: Донецька (222779,3 млн.грн), Дніпропетровська (204849,5 млн.грн), Луганська (80947,1 млн.грн), Запорізька (77891,3 млн.грн), Полтавська (64247,7 млн.грн), Харківська (60381,1 млн.грн) області [8,12].

З розрахунку на одного жителя області в 2012 році припадало 21228 грн. валового регіонального продукту (в середньому по Україні - 19832 грн.), що менше рівня попереднього року на 13,3 %. Харківська область володіє багатогалузевим промисловим комплексом і високим рівнем розвитку багатьох галузей. Провідну роль відіграють машинобудування, паливно-енергетична, хіміко-фармацевтична та харчова галузі промисловості [7].

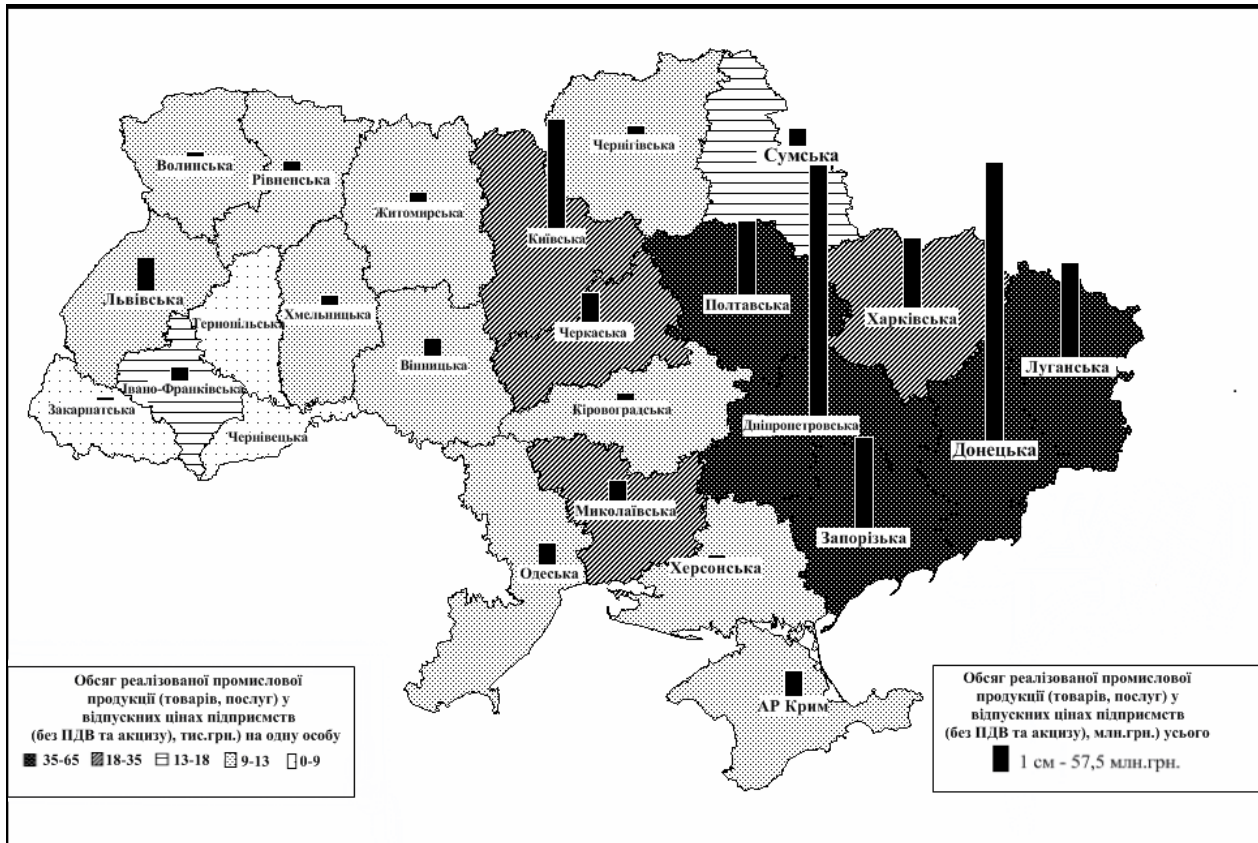

Рис. 3. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у регіонах України у відпускних цінах підприємств (без ПДВ та акцизу) у 2012 р., млн. грн. (побудовано автором за даними [8,12])

Машинобудування і металообробка є основною галуззю промисловості регіону. Найбільший розвиток в області отримали тракторобудування, літакобудування, верстатобудування, виробництво енергетичного устаткування і радіоелектроніки. На великих машинобудівних підприємствах поширена також мала металургія. Паливно - енергетичний комплекс області є одним з провідних в Україні як за обсягами енергоносіїв, які видобуваються так і за обсягами виробництва електроенергії [6]. Хімічна промисловість регіону спеціалізується на випуску товарів народного споживання - виробів з пластмас, товарів побутової хімії, емалей і фарб, сировини для нафтобурового обладнання, рідкого і газоподібного азоту, кисню, аргону. Значний розвиток отримала також фармацевтична промисловість. Близько половини виробництва лікарських засобів України зосереджено в Харківській області [10]. Харчова промисловість представлена у всіх районах області і спеціалізується на виготовленні хлібобулочних і макаронних виробів, м'ясних продуктів, цільномолочної продукції, кондитерських виробів, молочних консервів, алкогольних напоїв, масложирової продукції та ін [5,10].

До регіону ввозяться паливо, метал, будівельні матеріали, ліс, а вивозиться переважно готова продукція обробної промисловості – машини, інструменти,

взуття, одяг, цукор, масло, олія, тощо. Економічні зв'язки найбільш розвинені з сусідніми Придніпровським та Донецьким регіонами [9].

Висновки. Економіка Харківського регіону являє собою відносно потужний господарський комплекс, який за своїм виробничим і науково-технічним потенціалом можна віднести до найбільших в Україні. Але існує й ряд проблем які потребують вирішення.

Основними напрямками подальшого розвитку Харківського регіону повинні стати: удосконалення середніх і малих міст з метою повнішого використання трудових ресурсів; більш ефективно використання паливних ресурсів, механізація та автоматизація виробництва; реорганізація сільськогосподарської структури, створення фермерських господарств і сільськогосподарських фірм, запровадження індустріальних методів у рослинництві та тваринництві; удосконалення економічних зв'язків з іншими регіонами України, а також між переробними підприємствами і виробниками сільськогосподарської сировини; нарощування та розвиток санаторно-курортного та туристичного потенціалу.

Отже, зазначене вище визначає актуальність подальших сучасних комплексних суспільно-географічних досліджень економічного розвитку Харківського регіону.

Список використаних джерел:

1. Gladkiy O.V. *Naukovi osnovy suspilno-geografichnykh doslidzhen promyslovykh aglomeraciy: Monografiya / Gladkiy O.V.; [za red. S.I. Ishchuka]; Kiyivskiy nacionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. – K.:VGL «Obriyi», 2008. – 360 s.*
2. Golikov A.P. *Kharkivska oblast, regionalnyj rozvytok: stan ta perspektyvy: monografiya / A.P. Golikov, N.A. Kazakova, M.V. Shuba / Za red. chl-kor. NAN Ukrainy, prof. V.S. Bakirova. – Kh.: KhNU imeni V.N. Karazina, 2012. – 104 s.*
3. Doroshenko Yu.A. *Ekonomichnyj potencial terytorii. – SPb.: Khimiya, 1997. – 237 s.*
4. *Ekonomichna encyklopediya: u 3 t. / Red. rada: B.D. Havrylyshyn (holova) ta in. – K.: Akademiya; Ternopil: Akad. nar. khoz-va, 2000 – 2002. T. 1: A (Abandon) – K (Koncentraciya vyrobnytstva) / Redkol. t.: S.V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. – 2002. – 864 s.*
5. Kovalevskiy V.V., Mykhaylyuk O.L., Semenova V.F. *Rozmishchennya produktyvnykh syl: Pidruchnyk / Za red. Kovalevskiy V.V., Mykhaylyuk O.L., Semenova V.F. – 4-te vyd., vypr. – K.: t-vo «Znan'», KOO 2001. – s. 351. – (Vixha osvita XXI stolittja).*
6. Nemets K.A. *Prykordonni sociogeosystemy: tendencyi ta osoblyvosti rozvytku: Monografiya / K.A. Nemets, H.O. Kuleshova, L.M. Nemets. – Kharkiv: Ekograf, 2012. – 232 s.*
7. *Oficiynij sayt Holovnoho upravlinnya statystyky v Kharkivskiy oblasti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kh.uprstat.ua>*
8. *Oficiynij sayt Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.ukrstat.gov.ua*
9. *Pidgrushnyj H.P. Promyslovist i regionalnyj rozvytok Ukrainy (teoriya ta praktyka suspilno-geografichnoho doslidzhennya): Avtoref. dis. d-ra geogr. nauk: 11.00.02; NAN Ukrainy. In-t geografyi. – K., 2007. – 40 s. – ukr.*
10. *Segida K.Yu., Redin V.I., Chaban M.T. Geografiya Kharkivskoyi oblasti: navchalno-metodychnyj kompleks dlya studentiv, yaki navchayutsya za napryamom pidhotovky «Geografiya». – Kharkiv. – 2012. – 64 s.*
11. *Stechenko D.M. Rozmishchennya produktyvnykh syl i regionalistyka: Pidruchnyk. – K.: Vikar, 2006. – 396 s.*
12. *Chernyuk L.G., Klynovyj D.V. Ekonomika ta rozvytok regioniv (oblastey) Ukrainy. Navchalnyj posibnyk. – Kyiv: CUL, 2002. – 644 s.*

Summary**Evgeniya Telebeneva. GENERAL ECONOMIC STRUCTURE OF UKRAINE AND PLACE OF INDUSTRY KHARKIV REGION IN IT.**

Economy – is a system of social reproduction that historically developed within a particular country. The structure of economy of the country or region is usually characterized by the composition and the ratio of the major sectors, branches and types of business activity.

Ukraine ranks 39th place in the world in terms of GDP, which in 2012 was 340.7 billion dollars. The economy of Ukraine is characterized by several features. Ukraine has a low share of services sector (including domestic and financial) and a high share of the industry. In the overall structure of Ukraine's economy the share of industry accounts 32%.

Kharkiv region is a major industrial center of Ukraine, which represents almost all economic activities. In terms of sales of industrial products Kharkiv region is one of the leading regions in Ukraine. In 2012, its share was 5.4%. According to this indicator, the region occupies the 7th place after Donetsk (20%), Dnipropetrovsk (18.4%), Kiev (8.2%), Luhansk (7.3%), Zaporizhzhya (7%) and Poltava (5.8 %) regions.

Despite the distance from the center of the country to Kharkiv region, favorable climate conditions, rich natural resources and favorable geographical location at the crossroads of Eastern Europe provides the benefits for international trade. The region focused a large part of the economic potential of the country. Companies of almost all industries are operating in the Kharkiv region, including leading in Ukraine engineering, instrument-making, fuel and electrical energy, agriculture and manufacturing. Well developed infrastructure enhances the economic potential of the region.

Keywords: economy, the structure of economy, the economy of Ukraine, Kharkiv region, the implementation of industrial products.